

Családgondozás komolyan

■ A gyermekvédelmi törvény sokat emlegetett, de még mindig kevésbé érvényesülő alapelve, hogy a problémákat ott kell kezelni, ahol azok keletkeznek, tehát elsősorban az alapellátás keretében, a gyerek, a család lakóhelyén. Érdeemes közelebbről is szemügyre venni, hogy milyen tényezők befolyásolják az alapellátás színvonalát és eredményességét. Nyilvánvaló, hogy az anyagi feltételek hiánya az egyik meghatározó, de nem kizárólagos tényező. A szakellátás átalakulását és körülményeit vizsgáló számvevőszéki jelentés szerint¹⁾ a gyermekvédelmi törvény életbelépésekor és azóta sem álltak rendelkezésre azok az anyagi feltételek, amelyek szükségesek lettek volna a jogszabályban előírt átalakításokra és gyermekbarát ellátási formák megfelelő arányú kialakítására.

A jelentés szerint a családjukból kiemelt gyerekek elhelyezése például döntően annak alapján történik, hogy a gyermekotthonokban, lakásotthonokban hol van hely,

mert teljes feltöltöttség esetén is gondokat okoz a fenntartásuk, de ha nincsenek kihasználva, akkor sem csökkennek jelentősen a költségek. A nevelőszülői ellátás nem kellő arányú igénybevételenek – más okok mellett – ez is oka. Másrészt az is kitűnik az ÁSZ-vizsgálatból, de saját, most befejezett kutatásomból is, hogy változatlanul nem a gyerekek szükségletei határozzák meg az elhelyezés és gondozás formáját. A számvevőszék jelenleg csak a szakellátást vizsgálta, de nem jutott volna más eredményre akkor sem, ha az alapellátást veszi górcső alá. Ráadásul azt a folyamatot, hogy miképpen és miért emelik ki a gyereket a családjából és mennyire indokolt ez a megelőző gondozás és segítségnyújtás alapján, önmagában is jó lenne, ha a számvevőszék is vizsgálná. Itt is kiderülhetne ugyanis, az a közhelynek számító, de el nem fogadható igazság, hogy a helyi önkormányzat és ellátórendszer abban érdekelt, hogy megszabaduljon a problémás gyerekektől és családoktól.

Ismert, de sajnos nem eredményez változást, hogy a helyi önkormányzatok nem fizetnek a szakellátásba kerülő gyerekek

után, így anyagilag biztosan nem érdekeltek a jobb és hatékonyabb alapellátás megvalósításában.

Más oldalról a gyerek elkerülésével csökken a szűkös kapacitásokat terhelő gondozási, segélyezési szükséglet is, legalábbis a fenntartók többsége ezt így értelmezi, mivel a gyakorlatban a szakellátásba került gyerekek családjainak gondozása a legritkább esetben történik meg, és ezt a hazakerülések aránya és sikerességének foka is jól demonstrálja. Szükség lenne arra, és ezt már többször leírtuk, hogy az esetek valamilyen módon történő elemzésével, az adott helységben, kerületben gondozott, kezelt ügyek értékelésével láthatóvá válják, hogy mit csinálnak jól, kevésbé jól vagy adott esetben egyáltalán nem elfogadható módon, és ez egyben jó esélyt adna arra is, hogy az ún. jó gyakorlatokat, bevált technikákat tudatosan használják, míg a kevésbé vagy egyáltalában nem elfogadhatókat elvesseék. Más oldalról az is kiderülhetne, hogy kinek, melyik szakembernek, intézménynek mik az erősségei és mik a gyengeségei, amit nem ellene, hanem a családok, gyerekek jobb gondozása érdekében lehetne felhasználni.

A jelen számban megjelenő anyagok közül 3 olyan van, ami a fenti szempontokból nagy jelentőséggel bír. Szilvási Léna esettanulmánya ugyan elsősorban videotréninges tapasztalatnak látszhat, valójában azonban éppen azokat a problémákat feszegeti számomra nagyon meggyőző és megindító módon, hogyan lehet egy adott család, gyerek problémáját megközelíteni, feltárni, a megoldást támogatni. Az általa feldolgozott eset minden szempontból tipikus laphelyzetet ír le, ami különösen azért izgalmas, mert olyan jellegű problémával indul, ami sok településen még a veszélyeztetettség megfogalmazását sem feltétlenül vonná maga után. Pest környéki kistélepülésen élő, egyedülálló, munkanélküli nő, rossz körülmények között, segítő családtagok nélkül neveli iskolai problémákkal küszködő gyereket, akinek az édesapjával minimális kapcsolata van. Sajnos, sok tízezer ilyen gyereket találhatunk ma, ha kíváncsiak vagyunk rájuk. Az eset kezelésének számtalan formája lehetne, hiszen kezdeményezhetne az iskola, a gyermekjóléti szolgálat vagy más szakember is. A döntő momentum

1) www.asz.hu honlapról letölthető az egész jelentés

az egyébként nagyon passzív – depresszív – anya érdeklődése a videotréning módszer iránt, amiről valahonnan tudomást szerzett. Az eset és a gondozási módszer számtalan szempontból elemezhető. Itt csak néhányra hívnám fel a figyelmet.

Más szempontból, de mégis ugyanoda vezető következtetésekre jutva vizsgálja az ideiglenes beutalásokat megelőző gondozást a budapesti XX. kerületben dolgozó alapellátási szakemberek egy csoportja. Figyelemreméltó – adatokkal is alátámasztott – eredményeik egybeesnek a tapasztalatokkal, és külön öröm, hogy az érintett, vagyis a területen dolgozó szakemberek írják ezt le, így nem hangozhat el az a gyakori vád, hogy a realitással nem számoló, légvárakat építő elméleti munkával foglalkozók ideái nem hozhatók össze a napi valósággal és a lehetőségekkel.

A mind több országban érdeklődéssel fogadott izraeli gyermekvédelmi program, a Kadima ismertetése is ebben a lapszámban található. Látszólag a fenti két területtől távolabb eső, valójában azzal szorosan összefüggő kérdésekről, a helyi együttműködésről és más – nem csak gyermekvédelmi – tevékenységgel foglalkozók bevonásáról, hosszú távú tervezésről és lépésekre lebontott, operacionálizált programról szól, amely ugyancsak a megelőzés és a korai beavatkozás, a gyerek kiemelésére nélküli gondozás megerősítését szolgálja.

Az említett írásokból néhány egybecsengő következtetést, illetve szükséges teendőt összefoglaltam, mindig remélve, hogy együtt gondolkodásra, vitára serkentem vele az olvasót.

1. Ha a kliensek, vagy potenciális kliensek nem kapnak megfelelő gyakoriságú, jó színvonalú, érthető és „hivogató” információkat, akkor nagyon kevésbé érvényesíthető az önkéntesség és a probléma felismerést követő segítség-kérés mint elvárás.

2. Ha a megkeresett szakember, intézmény nem tud az általa alkalmazott módszerekkel, lehetőségekkel segíteni, akkor célszerű megnézni, hogy ő maga képes-e más lehetőségeket is használni, vagy megkeresni azt a szolgáltatást, amire az adott családnak szüksége van.

3. Ha fontos, hogy az adott problémát megoldjuk, a gyereket és családját támogassuk, akkor alaposan elemeznünk kell az alapellátás helyi lehetőségeit és nem beletörődve a hiányzó szakmai vagy más típusú erőforrás lehetőségébe, meg kellene keresni azt, amit ott és akkor lehet tenni.

4. Evidenciának tűnik, mégsem mutatkozik a gyakorlatban a kliensek és környezetük saját erőforrásainak, rejtett tartalékainak feltárása, felhasználása, pedig ez az egyik leghatékonyabb lehetőség.

5. A kliensek elfogadása, megerősítése és ezek visszajelzése rengeteg lehetőséget teremt, és nagyban előreviszi a probléma megoldását.

Abban egészen biztosak lehetünk, hogy amennyiben az a cél, hogy a bajban lévő gyerekek és családjaik segítséget kapjanak, akkor jóval egyszerűbb megtalálni azokat az eszközöket, amelyek ehhez valamilyen módon hozzájárulhatnak, és amit ezek az írások nagyon beszédesen tükröznek. Remélem, kedvet kapnak azok is az ilyen és ehhez hasonló tevékenységhez, akik úgy érzik, hogy egyedül vannak és nincs esélyük. Talán éppen ezért saját rosszkedvüket, sikertelenségüket áthárítják, vagy elhagyják a pályát. Ha pénz és megbecsülés nem is lesz több a közeljövőben, egy sikeres esetkezelés, egy jól megszervezett helyi program, együttműködés a kollegákkal, más szervezetekkel, már sok embert elterelt ezekről a negativisztikus megközelítésektől. Nincs reális esély a helyzet alapvető megváltozására és jelentős javulására a közeli jövőben, csak akkor, ha a gyerekekkel és családokkal dolgozók felmérve saját erejüket és lehetőségeiket minél több esetben érezhetik úgy, hogy mindent megtettek, ami tőlük telt, és ehhez új ismereteket, ötleteket, praktikákat vetettek be. Ez jóval több, mint azt ki-ki egy elkeseredett pillanatában gondolná, de nem menti fel a szakmapolitikát, a különböző szintű döntéshozókat. Sem egyik, sem másik nem oldja fel a pillanatnyi patthelyzetet, csak együtt fog menni, viszont a gyakorlati sikerek, a nyilvánvaló erőfeszítések másokat is erre sarkalhatnak, ami megsokszorozza a kapacitásokat, segíti a szemléletváltást és kiváló mintát ad a krízisekkel küszködő klienseknek is.

Herczog Mária